

HERKES ÖLDÜRÜR TANRISINI

Kulak Verin Bu Dediklerime

Emrah BOZKURT

FELSEFİ DENEME
emrahbozkurt.com

ARALIK 2019

TRABZON

İnsanların tanrını öldürmesi mümkün müdür? Bunun tek tek insanların yapabileceğini ve bir araya geldiklerinde ise toplumsal olarak başarabileceklerini düşünüyorum. Ancak bu ölüm tanrının varlığında gerçekleşen bir ölüm değildir. İnsanların tekil de kendi, çoğul da ise toplumsal olarak gerçekleştirmesidir. Bu öldürmeyle bağlantılı olan inanç, din ve ahlak kavramlarına insan ve toplum çerçevesinde kısaca açıklık getirmeliyiz.

İnanç, herhangi bir şeye duyulabileceği gibi tanrıya karşı da duyulabilir. Bunun dinsel karşılığında inanç seviyesinde sıçramalar gerçekleşebilir. Tam teslimiyeti iman karşılarken oranına göre kuvveti belirlenir. Bununla bağlantılı olan diğer kavram ise dindir. İnanç bireysel formda dikey olarak gerçekleşirken din toplumsal olarak yatay gerçekleşir. İnanç, konumuz bağlamında ele aldığımız şekliyle insan-tanrı ilişkisi durumundayken, din insan-insan ilişkisi kapsamına girmektedir. İncanın seviyesi, tanrı buyruğu olarak kabul edilen dini hükümlere tabii olma durumunuda belirir. Bunun aksi durumlar söz konusu olsa bile insanın gizli tuttuğu yanlarında gerçekleşir bu aksilikler. Dışarıya yansıttığı ise kendi algı düzeyinde anladığını samimi olarak dışa vurmasıdır.

Bu iki kavram ile bağlantılı üçüncü kavramımız ise ahlaktır. Ahlak'ın inançta olduğu gibi bireysel boyutu ve normlarla toplumsal boyutu da mevcuttur. Tek tek bireylerin ahlaklı durumu bir araya geldikleri toplumun da ahlakını oluşturmaktadır. Bireyde ve toplumda ahlakın oluşmasını etkileyen birçok faktör vardır. Bunların başında dil, kültür, din gibi ağır basan faktörler gelir. Bunlar arasında ele alacağımız dinin ahlaka etkisidir. Dinlerin kendi içerisinde ayrımı da söz konusudur. Semavi dinler gibi ahlakî dinler de vardır. Biri tanrının gönderdiği diğeri insan aklının ürünüdür. Bunlara eklenecek olan bir başkası da ideolojilerdir. Dinlerin bir ideoloji olması gibi ideolojiler de birer dindir. Bireysel olarak insana ve onların oluşturduğu topluma yön ve yaşam biçimi çizmeyi amaçlayan her şey hem ideolojidir hem de dindir.

Tanrı, İnsanda Nasıl Var Olur?

Tanrının varlığını a priori olarak kabul ediyoruz bu yüzden var mıdır yok mudur tartışması makalenin kapsamında değildir. Konumuz tanrı insanda var mıdır, varsa nasıl vardır. Bunu iki kısma ayırıyorum; ilkinin insanın yaratılışında edindiği ikincisinin ise sonradan edinebildiği şeklinde. İlkinin farklı farklı şekillerde yorumluyor olsam da makalede tanımlayacağım anlamıyla vicdandır; ikincisi ise ahlak sistemidir. Vicdan her insanda yaratılış doğası olarak gelir, bunu kendisi edinmez ancak geliştirebilir ya da köreltebilir. Ahlak sistemi ise sonradan edinebilir geliştirilebilir, değiştirilebilir ya da hiç edinilmeye de bilir. Edinilmeyebilirden kast ettiğim şey normları belirli ve çerçevesi çizilmiş bir sistemi benimsemiyor olmaktır. Akışına bırakıldığında ise bu boşluğu vicdan ve karakter dolduracaktır. Vicdan devredışı bırakıldığında ise karakter bu görevi sürdürmeye devam edecektir.

Vicdan kavramını konu bağlamında tanrının sesi olarak değerlendiriyorum. İnsanı uç sınırlardan atlayacakken çekip alan ve orta yolu bulmasını sağlayan tanrının uyarı sistemi. Vicdan belirttiğimiz gibi yaratılıştan gelir ve ona kulak verdikçe gelişme gösterir aksi durumda ses çılzlaşır ve bir süre sonra yok olur. Bununla birlikte karakteri ve dolayısıyla davranışları etkileyen genetik bir kalıtsallığın da olduğunu düşünüyorum. Ancak bunu detaylandırarak kadar yeterli bilgiye şu an sahip değilim.

Edinilebilir olan ahlak sistemi ise ilk başlarda insanın kendisini içinde bulunduğu din, kültür, aile gibi faktörler sayesinde elde ettiği duygusal ve davranışsal bütün eylemlerine etki eden değerler sistemidir. İnsan bunu ilk başta seçmez toplumsal yapı gereği kendisini içinde

bulur; eğer sorgulamaya başlamazsa kendi seçmediği ve içinde bulunduğu bu değerler sistemiyle hayatına devam eder ve tamamlar. Bu onun kendi seçimi olmadığı gibi neye inandığını ya da neden inandığını bunlarla birlikte neyi neden yaptığına dair pek bir bilgisi yoktur. Bilgisi olmadığı gibi bilgi edinme yoluna da girmez. İçinde bulunduğu değerleri kültürel olarak devamlılığını sağlayan ve bir sonraki nesile aktarım görevi gören bir araç gibidir. Kendisinde bu durumun yansımaları ise pratik, faydacı bir ilerleyişi sağlamaktır.

İnsan içinde doğduğu bu değerleri sorgulamaya başladığında neyin ne olduğunu kavramaya başlar ve inanacaksa bilerek, uygulayacaksa gerekçelerini bilerek yapmayı öğrenir. İşte tam olarak burada tanrının insanda var olması devreye girer. Neden kültür taşımacılığı yapanda değil de kendi değerler sisteminin farkına varıp şekillendirende tanrının var olduğunu söylüyorum. Çünkü bütün tanrısal öğretilerde tanrı figürü ona inananların neye inandığını bilerek inanmasını isterler. Kültür taşımacılığı yapanlar bunun farkında değildirler sadece yaşarlar ve aktarma işlemi de doğal olarak gerçekleşir. Bu sorgulanmamış bir yaşamdır. Oysa bütün dinler onu seçene kadar sorgulama ister. Sorgulamada zirveye ulaşıldığında dini benimsemesi durumunda tam teslimiyetle inanması ve din içi sorgulamaya bir daha girişmemesi beklenir. Tekrar belirtiyorum din kavramını ideoloji anlamında da kullanıyorum.

Konuyu din ve ahlak kapsamında devam ettirelim. Tanrının insanda var olmasının ilk kısmı vicdandı ve açıklamasını yaptık ikinci kısmı ise ahlaktır. Tanrı insanlar için kendi oluşturduğu ahlak sistemine uyguladığı nispetinde tek tek insanda ve çoğul olarak toplumda varlığını sürdürebilir. Eğer insanlar tanrının ahlakını benimsememez ve uygulamazsa tanrıyı öldürmüş olurlar; bireysel olarak kendilerinde biraraya geldiklerinde toplumsal olarak öldürürler. Uygulamada bulunmayan tanrının ahlakı ile iç sesinin söylediklerini aynı varsayarsak bir süre sonra o iç ses de yok olacaktır ya da cılızlaşacaktır. Dolayısıyla insanlar tanrıları yaşamaları boyunca öldürme kuvvetine sahiptirler.

"Tanrı Öldü!" Nietzsche

Hipotezi Nietzsche'nin söyledikleri üzerinden daha belirgin hale getirelim. Bu sözü söylemesinin arkasında ne olduğuna dair birçok görüş vardır. Bunun sebebi ise Nietzsche'nin asistem yani herhangi bir felsefî sisteminin olmayışıdır. Dolayısıyla bu sözden asıl kastettiğinin ne olduğu yorumcuların düşüncelerine bırakılır. Fakat sözün öncesi ve sonrasındaki yazılanlarla bağlantılı olarak değerlendirildiğinde bu söz ile ne anlatmak istediği daha belirgin hale gelir.

Nietzsche'nin tabiri bu sözün ölümsüz olan tanrının ölmesi değil, onun ahlak sisteminin çökmesi yani tanrının insan için ölmesi demektir. Çünkü tanrının insanda ancak ahlak sistemiyle var olabileceğini o da düşünür. *"Yine aynı şey oluyor, aynı şeyi yapıyoruz, Tanrıyı öldürüyoruz. Yapmıyor muyuz! Yönetenler öldürmüyor mu Tanrıyı!"* Bu sözlerinden de yukarıdaki yorumu çıkartmak mümkündür. Tanrının insanda olmasını sağlayan ahlak sisteminin çökmesi sonucunda tanrı insan için ölmüştür. Bu atıf insanda tanrıyı öldürmek, tanrının varlığında ölümden bahsetmemektir.

Madem ki tanrının ahlak sistemi öldü ve ahlak boşluğu oluştu bunu da Nietzsche kendi üstinsan felsefesiyle doldurmak istemiştir. İnsanda tanrının ölmesi sadece kilise toplumu için kullanılmıştır. Bu sözleri ise kiliseye karşı söylemektedir şeklinde yorumlar mevcuttur. Peki burada papa'nın tanrı görülmesi bağlamında onun ve onun ahlak öğretilerinin ölmesi midir yoksa gerçekten kilise ve papa'dan bağımsız tanrının ahlak sistemi midir? Bu konu tartışmaya

açıktır. Ancak bugünden baktığımızda Nietzsche'nin bu sözünün evrensel olarak da yorumlanabileceğini ve tam olarak yukarıdaki yorumlayışa işaret ettiğini düşünüyorum.

Tanrı insanda nasıl var olur konusuna tekrar geri dönelim. Tanrının ahlak sistemini reddettiğimizde ya da söz ile kabul etmiş olsak da uygulamadığımızda tanrıyı kendimizde öldürmüş olmaz mıyız? Tanrı insanda başka nasıl var olabilir ki? İnsanın tanrının ahlakını benimsememesi demek onu reddetmesi, yok saymasıdır. Ve o insan için tanrı artık ölmüştür. Ve biz insanlar kendi menfaatlerimiz, egomuz ve hazlarımız için sürekli tanrıyı öldürür ve sonra tekrar diriltiriz ve yine öldürürüz taa ki kendimiz ölümü tadıncaya kadar; tanrıyı ödüren ve dirilten tanrıcıkları oynarız...

“

*Oysa herkes öldürür tanrısını,
Kulak verin bu dediklerime.
Kimi menfaatiyle yapar bunu,
Kimi hazlarıyla.
Korkaklar gizli öldürür,
Yürekliler açık inkârlarıyla!*